

and skills related to writing, perception, understanding, interpretation, spoken texts of different genre and stylistic accessories, as well as the willingness to use the body of knowledge and skills in practice.

Based on the analysis of scientific and methodical literature and their own experience of teaching the author defines the value of using group work.

Keywords: Text skills, situational exercises, communication exercises, group work, scientific text.

UBTBN 16.31

Hasan Demir¹

¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Kaskelen, Kazakistan

DİNLEME ETKİNLİKLERİNİN KONUŞMA BECERİSİNE KATKILARI

Özet: Bu çalışmada konuşma becerisine doğrudan ve temelden etki eden dinleme etkinliklerinin neler olduğu üzerinde durulacaktır. Bilindiği üzere, esasta dört temel becerinin başlangıcı dinlemeyle başlar ve bireyin biyolojik ve zihinsel gelişimi ile birlikte diğer becerileri ortaya çıkar. Dil becerileri içinde çok önemli bir yere sahip olan dinleme yetisi, konuşma ve okuma dil becerilerinin ve aktivitelerinin öne çıkmasıyla biraz arka planda ve pasif kalmıştır. En azından dinleme becerisi öğretimi diğer dil becerilerinin öğretimi gibi somut olarak kendi başına ortaya pek çıkmamakta diğer dil becerileri öğretimiyle birlikte ele alınmaktadır. Gerçi son yıllarda dinleme etkinliklerinin diğer beceriler üzerindeki kalıcı ve güçlü etkisi fark edildiği için, artık bu etkinlik olmadan diğer becerilerin elde edilmesinin güç ve yetersiz olduğu genel bir kabul olarak değerlendirilmektedir. Amaç güzel ve doğru konuşma olduğunda araç olarak kullanılacak tüm etkinlikler ancak doğru ve yeterli bir dinleme ile desteklenmeden kalıcı ve yeterli bir sonuç elde edilmesi mümkün olmayacaktır. Dinleme etkinliklerinin ne kadar önemli olduğu ve konuşma becerisine ne kadar muazzam katkı yaptığı detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Konuşma becerisi, Dinleme etkinlikleri, Temel beceriler.

GİRİŞ

Dil becerileri içinde en önemlisi dinleme aktivitesi olmasına rağmen, konuşma ve okuma etkinlikleri bu etkinliği pasif duruma getirmiştir. Gerçi son yıllarda dinleme etkinliklerinin diğer beceriler üzerindeki kalıcı ve güçlü etkisi fark edildiği için, artık bu etkinlik olmadan diğer becerilerin elde edilmesinin güç ve yetersiz olduğu genel bir kabul olarak değerlendirilmektedir. Amaç güzel ve doğru konuşma olduğunda araç olarak kullanılacak tüm etkinlikler ancak doğru ve yeterli bir dinleme ile desteklenmesi kalıcı ve yeterli bir sonuç

elde edilmesi mümkün olmayacaktır. Konuşma becerisinin elde edilmesinde günlük hayatta oluşan süreç dikkate alınmalı ve insanların ne kadar konuşup ne kadar dinledikleri de göz önüne alınarak aktiviteler desteklenmelidir. Dili öğrenme süreci anne karnındayken dinlemeyle başlar. İşte bu yüzden konuşma becerisini elde etmek için yapılacak aktivitelerde dinlemeye ağırlık vermek doğru bir adım olacaktır. Dinleme becerisi; dili öğrenmede, okul ve iş hayatındaki başarıda temel unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Brown 1987). Ayriyeten dinleme hayatımızın her alanında etkin ve çok önemli bir yere sahiptir. Dinleme, içinde dikkati, sözlü ve sözsüz mesajları barındıran, işitilen şeylerin zihinde düzenlenmesini, bilgilerin hem kısa hem de uzun süreli olarak zihinde tutulmasını ve bunlarla ilgili cevaplar vermeyi gerektiren, anlamın yapılandırılmaya çalışıldığı, anlamaya dayalı aktif bir süreçtir (Eadie 1990: 1; ILA 1995: 1; Tompkins 1998; Demirel 1999; Ergin-Birol 2000: 113; Yangın 2002: 45; Özbay 2005: 56).

Dinlemenin en çok ve en sık kullanılan dil becerisi olduğu göz önüne alındığında dinleme becerisi gelişmiş öğrencilerin konuşma becerisindeki başarısında da önemli rol oynayacağı rahatlıkla söylenebilir. Dinleme etkinliklerinde öne çıkan konular ve uygulamalar şu şekilde sıralanabilir: Kısa hikâyeler, fıkralar, masallar, tekerlemeler, haberler, hava durumu, günlük hayatta karşılaşılması muhtemel duyurular, yol tarifleri, matematik problemleri, alışveriş uygulamaları, reklamlar, sözlü yönergeleri takip etme, dinlenen metinde konuyla ilgili ve ilgisiz özellikleri belirleme, dikte çalışmaları, ana fikri ve yardımcı fikirleri tespit etmeye yönelik uygulamalar vb. (Devine 1982; Rost-Uruno 1990; Tompkins 1998; Özbay 2001; Yangın 2002; Doğan 2007).

Konuşma becerisini geliştirebilmek için yukarıda ifadelendirilen etkinliklerin dil öğretim tekniklerine uygun olmasında ehemmiyet arz etmektedir. Dinleme etkinlikleri yapılırken şu kurallara dikkat edilmesi gerekir.

1. Dinleme etkinlikleri sırasında öğrenciler yalnızca dinlemelidirler. Çeşitli nedenlerden dolayı, işitemedikleri, anlayamadıkları noktalarla ilgili soru sormamaları konusunda öğrenciler uyarılmalıdır. Bir öğrencinin dahi konuşması, öğretmene veya bir arkadaşına soru sorması, gürültü yapması diğer öğrencilerin dinlemelerini olumsuz etkileyecektir.

2. Dinleme sırasında çeşitli nedenlerden dolayı dikkatten kaçan noktalar üzerinde fazla durmamalarının, metnin kalan bölümünü dikkatle dinlemelerinin yararlı olacağı öğrencilere söylenmelidir.

3. Öğrencilere; etkinlik öncesi, sırası ve sonrasında öğretmenin tüm uyarılarına uymaları gerektiği belirtilmelidir.

4. Öğrencilere, dinleme sırasında önemli gördükleri hususları not almaları hatırlatılmalı, alınan bu notların sorulan soruları cevaplamada kendilerine yardımcı olacağı vurgulanmalıdır.

Sınıflarda dinleme aktivitelerinin yapılmasının sebebi çocukların gerçek

hayatta karşılaşılabilecekleri durumlarda başarılı ve doğru tepkiyi vermeleridir. Penny Ur (1992:109) dinleme egzersizlerinin “gerçek hayattakilere en yakın” olma kriterinin göz önünde tutulması gerektiğini söylemektedir. Gerçek hayat durumlarının pedagojik bir avantajı öğrencilerin bu tip durumları dinlemeye yapay tekstleri dinlemekten çok daha fazla motive olmalarınıdır.

Sınıfta yapılan dinleme gerçek hayattaki gibi değildir. Dinleme becerisine dayalı aktiviteler gerçek hayat durumlarına benzetilmeli ve o özelliklere sahip olmalıdır. P. Ur’un (1992:107) da belirttiği gibi sadece düz bir metnin sesli okunmuş halini öğrencilerin dinlemesi ve ilgili soruları cevaplaması pek de gerçek hayatta görülen durumlar değildir.

Ömer Demircan (1990:199) işitsel görsel yaklaşımı savunanların başarılı bir dinleme ve konuşma öğretiminde görsel öğenin esas olduğuna ilişkin bir çok nedenler ileri sürmektedirler der. Ö. Demircan ses ile birlikte gösterilen resmin basılı bir sayfadaki satırlardan hatta tek başına sestem bile daha güçlü duyusal bir etki bırakacağını söyler.

Dinlediğini anlama karışık bir işlemdir. Anderson ve Lynch (1988:52) dinleyicinin simultane olarak aşağıdaki becerileri biririyle birleştirmesi gerektiğine işaret ederek dinlediğini anlama becerisinin karmaşıklığının altını çizmişlerdir.

- dinleyicinin konuşmayı çevredeki diğer seslerden ayırt etmesi
- dinleyicinin sözcelerin anlamını yakalaması
- karşılıklı dinlemede uygun davranışı gösterebilmesi

David Nunan’ın (1989:23) belirttiği gibi Richards’a göre günlük konuşmaları anlamak şu becerileri içerir.

- kelimelerin vurgulanışını bilmek
- hedef dildeki cümle yapısını bilmek
- anahtar kelimeleri bulabilmek
- sözlü söylemde bağlantı araçlarını bulabilmek
- kelimelerin anlamları bağlamdan çıkarabilmek

P. Ur (1990:113-114) dinleme aktivite tiplerini dörde ayırır.

1. Tepki Gerektirmeyenler

- Kısa hikayeler
- Şarkılar
- Filmler, tiyatrolar, videolar

2. Kısa Tepki Verilenler

- Yönergelere uyma
- Maddelere tik () koyma
- Hataları bulma
- Tanımları tahmin etme
- Genel/detay bilgiyi bulma

3. Uzun Tepki Verilenler

- Sorulara cevap verme

- Not alma
- Özetleme
- Uzun boşlukları doldurma
- 4. Daha Kapsamlı Tepki Verilenler**
- problem çözme
- yorum yapma

Dört becerinin arasında “konuşma” her zaman en önemlisi olarak görülür. Bir dili bilen kişi o dili “konuşan” kişi olarak tanımlanır. Aslında bir dili bilmek dört beceriyi de içine alır. Ancak bir çok yabancı dil öğrenen kişi daha çok konuşmakla ilgilenirler. İşte bu yüzden öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri yabancı dil derslerinin en önemli parçasıdır.(Penny Ur 1992:120)

Bygate (1987:67) dil öğrenen kişilerin karşılıklı konuşma ve anlaşmadaki becerilerini geliştirmeleri gerektiğini söyler. Karşılıklı konuşmada başarılı olmak ne zaman ve nasıl konuşma sırasının size veya bir başkasına geldiğini anlamayı, ne zaman bir konuyu açıklamayı ve değiştirmeyi, konuşmaya bir başkasını davet etmeyi, konuşmayı nasıl sürdürülebileceğini veya kapatabileceğini bilmeyi içerir. Anlamda uzlaşma varma her iki tarafında birbirlerini doğru anladıklarından emin olmaları demektir. Bireylerin birbirlerini doğru anlamalarının temelini ise dinlemek ve dinlediğini doğru bir şekilde ifadelendirmek yatmaktadır.

Konuşma becerisinin elde edilmesi için seçilen amaçlar ise şunlardır:

- Aktivitelerin daha çok öğrencinin konuşmasına dayanması
- Sınıftaki her öğrencinin konuşmasını sağlaması
- Aktivitelerin konusunun öğrencilerin ilgisini çekmesi veya onları bir amaca yönlendirmesi
- Dilin kabul edilebilir düzeyde olması; öğrencilerin kendilerini ifade ederken dili düzgün kullanmaları , konular arası bağlantıları kurabilmeleri
- Öğrencilere düşündüklerini, duyduklarını,gördüklerini, yaşadıklarını, öğrendiklerini, bildiklerini, açık, anlaşılır, doğru ve etkili bir biçimde sözle anlatma beceri ve alışkanlığı kazandırmak,
- Konu, amaç ve bulunulan ortama göre konuşma ve konuşma türünü düzenleyebilmek, neyi, nerede, ne biçimde ve ne kadar söyleyeceğini öğretmek,
- Düzgün, doğru, güzel, etkili konuşmanın özellik ve niteliklerini tanıtmak ve öğrencilere bunları kazandırmak,
- Konuşurken konuyu dağıtmamak, söyleyeceklerini sıraya koyabilmek,
- Konuşmayla birlikte çabuk düşünebilme yeteneğini edindirmek,
- Topluluk önünde konuşabilme becerisini kazandırmak,
- Topluluk içinde ve önünde konuşma ve tartışma yöntemlerini ve öğrendiklerini uygulatarak konuşabilmelerini öğretmek,
- Konuşurken inandırıcı ve güven verici olma özelliklerini anlatmak,

- Sözcükleri açık, anlaşılır söyleyebilme, vurgu ve tonlamayı yerinde ve doğru yapabilme yeteneğini kazandırmak,
- Belli bir kültür diliyle konuşma alışkanlığı edindirmektir.
- Dilsel öğeleri doğru telafuz edebilmek
- Vurgulamaya, tonlamaya ve dilin ritmine hakim olabilmek
- Söz sırası alabilmeyi becermek
- Anlamda uzlaşmayı sağlamak
- Dinleyip dinlediğini anlayabilmek
- Karşılıklı konuşmanın ve uzlaşabilmenin yollarını bilmek
- Sözcükleri doğru söylemek,
- Vurgu ve tonlamayı doğru yapmak,
- Konuyu belirleme, anlama ve konu sınırlamasını yapabilmek.
- Konu ile başlık arasındaki bağlantıyı kurabilmek.
- Bu bağlantıyı kuran kavramlar arasındaki anlam ilişkisini anlayabilmek.
- Amacı belirleyebilmek.
- Dil-düşünce bağlantısını kurabilmek.
- Düşünceleri önem ve ilgisine göre ayırabilmek ve sıralayabilmek.
- Ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri saptayabilmek.
- Anlatımda düşünceyi geliştirici, somutlayıcı ve yoğunlaştırıcı öge ve yollarını (tanımlama, örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme, alıntı yapma) kullanabilmek.
- İşlenen konuyu sapmalardan koruyabilmek (Konu dışına çıkmamak).
- Açık ve anlaşılır dil kullanabilmek.
- Sözcük seçimine, cümle kuruluşuna, paragraf yapısına önem ve özen göstermek.
- Yinelemelerden kaçınmak.
- Dil yanlışlıkları yapmamak.
- Yazım yanlışları yapmamak.
- Yalın, dinleyende, okuyanda ya da izleyende beğeni yaratıp ilgi uyandırmasını ve konuya yönelmesini sağlamak.
- Söz varlığını zenginleştirmek.

SONUÇ

Dinleme aktiviteleri dört temel başlık altında ele alındığında konuşma becerisinin temel unsurlarını da içerdiğini görmemek mümkün değildir. Zira konuşmak için ilk şart dinleyip, anlayıp en doğru şekilde, dinlediklerini aktarmayı gerekli kılmaktadır. İster tepki gerektiren bir dinleme aktivitesi olsun isterse uzun tepki gerektiren bir dinleme aktivitesi olsun, sonuç olarak amaç onu ifadelendirmektir. Aynı şekilde konuşma becerisinin gelişmesi ve üst düzeyde kullanımı içinse yeterli ve doğru dinleme aktivitelerinin yapılması gerektiği açıkça önümüzde durmaktadır. Konuşma becerisinin elde edilmesi için gerekli olan ilk aktivitenin dinleme olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Konuşma becerisinin hedefleri içinde var olan aktivitelere, dinleme aktiviteleri

ilk ve etkin bir şekilde yerleştirilirse, konuşma becerisinin daha hızlı, etkin, kalıcı ve telaffuz problemi içermeyen bir şekilde elde edileceği muhakkaktır.

Kaynakça:

- 1 Brown, James.I. How Teachable Is Listening? // Educational Research Bulletin. – 1954. – Vol.: 33. – No: 4. – P. 39-46
- 2 Demirel Özcan. İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi / Özcan Demirel. – İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi, 1999. – 229 s.
- 3 Devine Thomas. Listening Skills Schoolwide, Activities and Programs / Devine Thomas. – Urbana:Illinois, 1982.– 67 p.
- 4 Doğan Yusuf. İlköğretim İkinci Kademedeki Dil Becerisi Olarak Dinlemeyi Geliştirme Çalışmaları: sü Yayımlanmamış Doktora Tezi / Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. – Ankara, 2007. – 127 c.
- 5 Eadie William F. Hearing What We Ought To Hear // Journal of the International Listening Association. – 1990. – Vol. 4. – P. 1-4
- 6 Özbay Murat. Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisini Geliştirme Yolları // Türk Dili. – 2001 – (589). – S. 9-15
- 7 Five-Minute Activities: A Resource Book of Short Activities (Cambridge Handbooks for Language Teachers) by Penny Ur and Andrew Wright. – Jun 2, 1992. – 117 p.
- 8 Bygate Martin. Foreign Language Study / Bygate Martin. – Oxford: Oxford University Press, 1987. – 121 p.
- 9 Nunan David. Cambridge Language Teaching Library: Designing Tasks for the Communicative Classroom / Nunan David. – Cambridge: Cambridge University Press, Mar 9, 1989. – 211 p.
- 10 Anderson A. & T. Lynch. Listening / Anderson A. & T. Lynch. – Oxford: Oxford University Press, 1988. – 150 p.

Hasan Demir¹

¹Suleyman Demirel University, Kaskelen, Kazakhstan

THE CONTRIBUTIONS OF LISTENING ACTIVITIES TO SPEAKING SKILL

Abstract: In this study, the ability to speak directly and fundamentally affecting listening activities will focus on what's going on. As is known, the opposition has four basic skills starts with listening to the beginning of the development of the individual's biological and mental and in conjunction with other skills raised. Unfortunately the listening skill has overdone by reading and speaking skills in the last decades even it is one of the most important language skills. At least the teaching of listening skill does not appear itself such as other skills it is generally taught along with other skills. However, the

influence of listening skill on the other skills has been noticed so the idea that other skills cannot be acquired without listening skill activities is becoming more important. If the aim is appropriate communication, then all the skills are to be taught satisfactorily in foreign language education. How important occurrence for activities and conversation skills to detail how his tremendous contribution will be mentioned.

Key words: speaking skill, listening activities, basic skills

Хасан Демир¹

¹*Сулейман Демирел университеті, Қаскелен, Қазақстан*

ТЫҢДАУ БЕЛСЕНДІКТЕРІНІҢ СӨЙЛЕУ ШЕБЕРЛІГІНЕ ҚАТЫСУЫНЫҢ ҮЛЕСІ

Аңдатпа: Бұл зерттеуде тікелей және түбегейлі әсер ететін тыңдау белсендіктерінің тілін білу және бүкіл оқу үрдісіне ерекше назар аударылады. Бәрімізге белгілі, сөйлеу шеберлігі төрт негізгі дағдылардан тұрады, бұл мақалада биологиялық және психикалық дағдыларды ұштастыра отырып басқа дағдылардың маңызы негізделеді. Тыңдау белсенділіктерінің сөйлеу шеберлігіне және оның жолындағы іс-шараларының қаншалықты маңызды екендігі дәлелденеді. Алайда, басқа дағдыларына салыстырғанда, тыңдау белсенділігінің әсері басқа шеберлік дағдыларына пайда болды, бұл ой аса маңызды болып жатқаны байқалады. Мақсаты тиісті байланыс болса, барлық дағдылар шет тілінде білім беруге тура келеді.

Кілт сөздер: сөйлеу шеберлігі, тыңдау белсендіктері, негізгі дағдылар

FTAХР 16.31

А.С. Шыныбекова¹

¹*Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан*

ПРАГМАТИКАНЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ

Аңдатпа: Мақалада прагмалингвистиканың зерттеу объектісі, қарастыратын мәселелер шеңбері, прагматикалық мақсат, прагматикалық тиімділікке жету шарттары, коммуникация үрдісінде тілдің тиімді қолдану заңдылықтары қарастырылады. Қатынастың нақты жағдаяты мен коммуниканттарының сипатына байланысты сөйлеу формаларын қолданудың ерекшелігі мен мәндерін зерттеуші лингвистиканың бір саласы ретіндегі прагматика қандай да бір синтаксистік конструкцияларды қолданудың жеке үлгілерін ғана анықтап қоймайды, сонымен бірге олардың қызмет етулерінің жалпы заңдылықтарын да белгілеуден тұрады. Сөйлесім